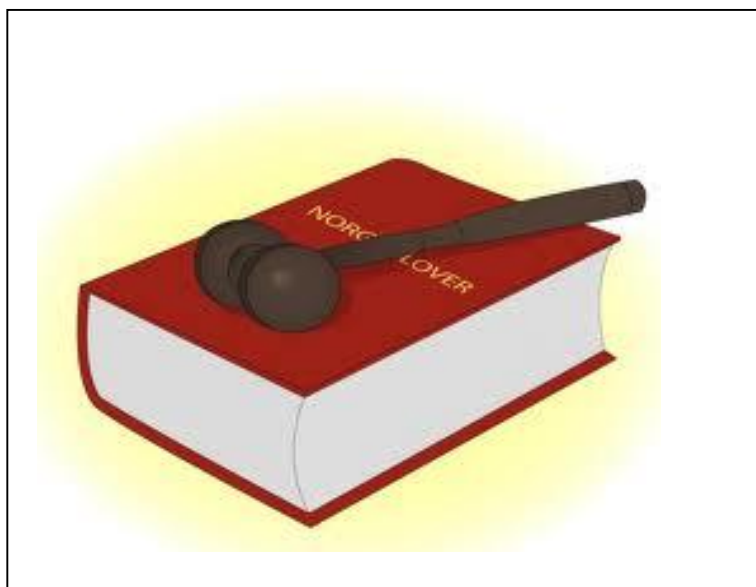

Forvaltningsrevisjon i Rennebu kommune

Oppfølging og etterlevelse av energi- og klimaplanen

Kommunens energi- og klimaplan gir målsettinger som skal nås innen 2020. Formålet med denne undersøkelsen er å følge opp hvilke interne tiltak kommunen har iverksatt for å møte de utfordringene som ligger i planen.

INNHold

1	INNLEDNING	2
1.1	Bakgrunn	2
1.2	Forvaltningsrevisjon	2
1.3	Bærekraftig utvikling	2
1.4	Energi- og klimaplanen for Rennebu kommune	3
2	FORMÅL, PROBLEMSTILLINGER OG AVGRENSNING	6
2.1	Formål	6
2.2	Problemstillinger	6
2.3	Avgrensning	6
3.	METODE	6
4.	REVISJONSKRITERIER	7
5.	PROBLEMSTILLING 1	8
	Har Rennebu kommune etablert et internkontrollsystem for oppfølging og rapportering av mål og tiltak som er fastsatt i energi- og klimaplanen?	8
5.1	Revisjonskriterier	8
5.2	Faktadel	8
5.3	Revisjonens vurderinger	10
5.4	Revisjonens konklusjon	11
6.	PROBLEMSTILLING 2	12
	Arbeider Rennebu kommune aktivt med tiltak for å oppfylle mål i energi- og klimaplanen?	12
6.1	Revisjonskriterier	12
6.2	Faktadel	16
6.3	Revisjonens vurdering	24
6.4	Revisjonens konklusjon	27
7.	RÅDMANNENS UTTALELSE	29
8.	SAMMENDRAG OG REVISJONS ANBEFALINGER	29
	REVISJONENS ANBEFALINGER	31
9.	KILDER OG VEDLEGG	32
9.1	Kilder	32
9.2	Vedlegg	33

Rennebu, 09.06.2017

Leidulf Skarbø
Revisor

Svein Magne Evavold
Revisjonssjef

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

Kontrollutvalgets plan for forvaltningsrevisjon for perioden 2016 – 2019 ble behandlet av kontrollutvalget i sak 27/2016 og av kommunestyret i sak 53/2016. Planen har oppfølging av energi- og klimaplanen som tema for undersøkelse i 2017.

1.2 Forvaltningsrevisjon

Kontrollutvalget i Rennebu kommune skal påse at de føres kontroll med at den økonomiske forvaltningen foregår i samsvar med gjeldende bestemmelser og vedtak, og at det blir gjennomført systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger fra kommunestyrets vedtak og forutsetninger (forvaltningsrevisjon).

Forvaltningsrevisjon innebærer blant annet undersøkelser om:

- a) Forvaltningen bruker ressurser til å løse oppgaver som samsvarer med kommunestyrets vedtak og forutsetninger
- b) Forvaltningens ressursbruk og virkemidler er effektive i forhold til målene som er satt på området,
- c) Regelverket etterleves,
- d) Forvaltningens styringsverktøy og virkemidler er hensiktsmessige,
- e) Beslutningsgrunnlaget fra administrasjonen til de politiske organer samsvarer med offentlige utredningskrav,
- f) Resultatene i tjenesteproduksjonen er i tråd med kommunestyrets forutsetninger og/eller om resultatene for virksomheten er nådd

I følge forskrift om revisjon § 7 skal forvaltningsrevisjon gjennomføres og rapporteres i henhold til god kommunal revisjonsskikk og etablerte og anerkjente standarder på området. Denne rapporten er utarbeidet med grunnlag i RSK 001 *Standard for forvaltningsrevisjon* fastsatt av Norges kommunerevisorforbunds styre 1. februar 2011, og gjort gjeldende som god kommunal revisjonsskikk.

1.3 Bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling betyr å overlate til våre etterkommere et samfunn i minst like god stand som det vi overtok det fra våre forgjengere. I økonomisk

sammenheng vil det bety at kommunen ikke skal sløse med ressursene eller formuen slik at det skjer en verdiforringelse.

Bærekraftig utvikling kan også vurderes ut fra en miljømessig side. Staten forventer at kommunene skal gå foran i arbeidet med å redusere klimautslipp, og sikre mer effektiv og miljøvennlig energibruk. Kommunene skal innarbeide tiltak og virkemidler i sine planer for å redusere utslipp av klimagasser. Planer som behandler klima- og energispørsmål skal følges opp i kommuneplanens handlingsdel, og være en veileder for kommunens detaljerte planlegging, virksomhet og myndighetsutøvelse.

I samfunnsdelen til kommuneplanen for Rennebu, - vedtatt i 2013, - er en av strategiene å

Drive målrettet arbeid med miljø- og klimautfordringene mot lokalt næringsliv og i egne virksomheter

Dette ble senere fulgt opp ved å utarbeide en egen kommunedelplan for energi og klima. Den ble vedtatt av kommunestyret i november 2009, og planperioden strekker seg frem til 2020.

1.4 Energi- og klimaplanen for Rennebu kommune

Klimameldingen (St. meld. nr. 34 2006 – 2007) pekte spesifikt på kommunenes muligheter til å bidra med reduksjon i utslipp av klimagasser. Klima- og forurensningsdirektoratet beregnet at kommunene hadde et potensial til å bidra med utslippsreduksjoner på inntil 8 millioner tonn CO₂ innen 2020. Det ble påpekt at kommunene særlig kunne påvirke utslippene fra transport, avfallsfyllinger, stasjonær energibruk og landbruk.

For å stimulere kommunene til å arbeide med å ta ut dette potensialet, etablerte ENOVA programmet «Kommunal energi- og miljøplanlegging» som blant annet ga tilskudd til utarbeidelse av kommunale energi- og klimaplaner. I 2009 kom statlig planretningslinje for klima og energiplanlegging i kommunene fastsatt med hjemmel i plan- og bygningsloven. Formålet med planretningslinjene var å

- a) Sikre at kommunene går foran i arbeidet med å redusere klimautslipp
- b) Sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i kommunene
- c) Sikre at kommunene bruker et bredt spekter av sine roller og virkemidler i arbeidet med å redusere klimautslipp

Forskriften påla kommunene å innarbeide tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og sikre miljøvennlig energiomlegging i tråd med retningslinjene.

Formannskapet i Rennebu vedtok den 12. august 2008 å starte opp arbeidet med en energi- og klimaplan. Planen skulle ha status som kommunedelplan, som normalt skal rulleres i forbindelse med kommuneplanen. Planen ble vedtatt av kommunestyret den 12. november 2009. Den strakte seg over perioden 2009-2020. Dokumentet ble utarbeidet av Plankontoret og arbeidet ble styrt av et arbeidsutvalg bestående av politikere og fagfolk. Planen er inndelt i følgende temaer:

- Kommunefakta
- Kommunale vedtak og virkemidler
- Klimautslipp
- Energibruk i Rennebu
- Framtidig energibruk
- Framtidig klimautslipp
- Potensielle energikilder
- Mål og tiltak
- Tiltakenes effekt

Planen dokumenterte klimautfordringene både nasjonalt og lokalt, og redegjorde for hvordan mulige og aktuelle tiltak ville påvirke klimautslippene. Det ble pekt på at kommunen har flere virkemidler for utslippsreduksjon:

- Gjennom kommunale plan- og forvaltningsvedtak
- Som eier og forvalter av bygg og arealer
- Som lokalpolitisk aktør
- Som innkjøper av varer og tjenester
- Som andelseier av energiselskap

Planforutsetningene var basert på følgende vurderinger:

Rennebu kommune bør fokusere på realistiske og oppnåelige mål, som er etterprøvbare og som har finansiell og ressursmessig dekning. Kommunen bør skape bredde i mål og tiltak, slik at ulike grupper blir involvert. Tiltak som kan gi lokal næringsvirksomhet og verdiskaping skal vektlegges.

Det er viktig at Rennebu kommune framstår som et godt eksempel og vil «feie for egen dør», men samtidig er en aktiv pådriver i forhold til private og offentlige aktører. Dette gjøres ved bruk av delegerte lover og forskrifter, tilrettelegging ved etablering av ny næring og etablering av fond og tilskuddsmidler.

Det bør gis større rom for lokale leverandører i krav til innkjøpsavtale med fylkeskommunen.

For å følge opp tiltakene i denne planen, bør ansvaret personfestes med nødvendige tilføringer av ressurser. For å redusere energibruken i egen bygningsmasse, anbefaler også arbeidsutvalget at det legges klare føringer i lederavtalene for hver enkelt kommunal enhet.

På denne bakgrunn ble det formulert en visjon om at
Rennebu kommune skal sikre en miljøvennlig og bærekraftig energibruk

Det ble fastsatt tre hovedmål med tilhørende delmål:

1. Redusere klimautslippene

Delmål: Totalt klimautslipp i Rennebu skal reduseres med 10 % innen 2020 i forhold til om det ikke ble iverksatt tiltak.

2. Effektiv og riktig energibruk

Delmål: Total stasjonær energibruk i Rennebu skal reduseres med 5 % med utgangspunkt i 2007-nivå innen 2020.

3. Øke andelen og bruken av nye, fornybare energikilder

Delmål: Andel årlig produksjon av ny, fornybar energi skal øke med 20 GWh med utgangspunkt i 2007-nivå innen 2020.

Delmål: Innen 2020 skal ytterligere 5 % av elektrisk forbruk være lagt om til ny, fornybar energi med utgangspunkt i 2006-nivå.

Det heter videre i planen:

Prioriteringen av tiltakene for å nå disse målene er gjort ut fra en samlet vurdering både av effekt, kostnader og mulighet for gjennomføring. Flere av tiltakene vil kunne bidra under alle de tre målsettingene.

Foreslåtte tiltak er beregnet å føre til en reduksjon i utslipp av CO₂-ekvivalenter på 4 300 tonn. En del av tiltakene er ressurskrevende, og kan ikke dekkes innenfor dagens budsjetttrammer. Gjennomføring må derfor konkret vurderes i sammenheng med utarbeiding av årsbudsjett og økonomiplan.

Under den politiske behandlingen av planen ble følgende presisering vedtatt:

Kommunestyret ber om at planens målsettinger innen energibruk og klima innarbeides i kommunens øvrige plandokumenter. Realisering av tiltakene som er beskrevet i planen, vurderes og avklares i forbindelse med kommunens økonomiplan og årsbudsjett.

I planen ble det angitt 34 ulike tiltak. Disse kommer vi tilbake til i kap.6.

2 FORMÅL, PROBLEMSTILLINGER OG AVGRENSNING

2.1 Formål

Kommunens energi- og klimaplan gir målsettinger som skal nås innen 2020. Det innebærer at det i 2017 kan være for tidlig å evaluere om det kan måles noen effekt av planen. Mer sentralt vil det være å følge opp hvilke interne tiltak kommunen har iverksatt for å møte de utfordringene som ligger i planen.

2.2 Problemstillinger

Med utgangspunkt i formålet med prosjektet vil hovedproblemstillingen være spørsmålet om kommunen har iverksatt tiltak for å møte utfordringene som ligger i energi- og klimaplanen.

Spørsmålet er konkretisert nærmere i følgende problemstillinger:

- Har Rennebu kommune etablert et internkontrollsystem for oppfølging og rapportering av mål og tiltak som er fastsatt i energi- og klimaplanen?
- Arbeider Rennebu kommune aktivt med tiltak for å oppfylle mål i energi- og klimaplanen?

2.3 Avgrensning

Undersøkelsen avgrenses til å omhandle hva kommunen gjør i forhold til oppfølging og rapportering av de mål og tiltak som er fastsatt i energi- og klimaplanen.

For å kunne synliggjøre hvor langt kommunen har kommet ville det vært ønskelig å kunne presentere statistikk over utviklingen på klima- og energiområdet i kommunen i de siste årene. Statistisk sentralbyrå (SSB) har imidlertid sluttet å oppdatere den kommunale energi- og utslippsstatistikken da de har vurdert det slik at kvaliteten på statistikken ikke var god nok.

3. METODE

Prosjektbeskrivelsen ble godkjent av kontrollutvalget før prosjektet ble igangsatt. Det ble sendt oppstartbrev til rådmannen der vi varslet om oppstart av prosjektet. Fakta ble innhentet gjennom dokumenter og spørsmål til administrasjonen. Undersøkelsen ble gjennomført ved gjennomgang og analyse av innhentede dokumenter og svar på spørsmålene fra administrasjonen.

Pålitelighet og gyldighet

Vi mener at innhentet faktagrunnlag er hensiktsmessig for å kunne belyse spørsmålet om kommunen har iverksatt tiltak for å møte utfordringene som ligger i energi- og klimaplanen. Rådmannen har fått utkast til rapport oversendt før ferdigstillelse blant annet for kvalitetskontroll av fakta.

4. REVISJONSKRITERIER

Revisjonskriterier skal danne norm eller en referanse som de innsamlede dataene vurderes opp mot, og gir uttrykk for et ideal for hvordan tilstanden bør være på det reviderte området. Revisjonskriterier utledes fra lover, forskrifter, politiske vedtak, retningslinjer, mål, føringer osv.

Intern kontroll skal være etablert i hele kommunens virksomhet, og de interne ansvarsforholdene skal være avklart. Etablering og oppfølging av intern kontroll i kommunen er rådmannens ansvar, jfr. kommuneloven § 23.

I henhold til forvaltningsloven og god forvaltningsskikk skal planer, vedtak og saksbehandling med oppfølging og gjennomføring dokumenteres skriftlig. Av dette følger det at tiltak og status i kommunens arbeid med å nå mål i energi- og klimaplanen bør rapporteres skriftlig.

For øvrig vil vi benytte revisjonskriterier som utledes fra kommunens egen energi- og klimaplan. Det gjelder fastsatte mål i planen med tilhørende tiltak, ansvarlig i kommunen for igangsetting, virkemidler og frister.

5. PROBLEMSTILLING 1

Har Rennebu kommune etablert et internkontrollsystem for oppfølging og rapportering av mål og tiltak som er fastsatt i energi- og klimaplanen?

5.1 Revisjonskriterier

Intern kontroll skal være etablert i hele kommunens virksomhet, og de interne ansvarsforholdene skal være avklart. Etablering og oppfølging av intern kontroll i kommunen er rådmannens ansvar, jfr. kommuneloven § 23.

I henhold til forvaltningsloven og god forvaltningsskikk skal planer, vedtak og saksbehandling med oppfølging og gjennomføring dokumenteres skriftlig. Av dette følger det at tiltak og status i kommunens arbeid med å nå mål i energi- og klimaplanen bør rapporteres skriftlig.

5.2 Faktadel

På spørsmål om det er etablert et internkontrollsystem for oppfølgingen av tiltakene i energi- og klimaplanen henviser rådmannen til kommunens generelle system for risikovurdering. Systemet er imidlertid ikke benyttet i forhold til energi- og klimaplanen. Heller ikke kommunens HMS-system og risikomodulen knyttet opp mot dette systemet har blitt benyttet.

Rådmannen har også fått spørsmål om det foreligger rutiner for oppfølging av tiltakene, og om det er beskrevet og dokumentert nærmere hvordan dette skal skje. Rådmannen kan ikke vise til at noe slikt foreligger.

Det er heller ikke utarbeidet særskilte rutiner for rapportering av gjennomføringsstatus. Men rådmannen opplyser at budsjett- og regnskapsdokumentene angir behov, bevilgninger og medgåtte beløp for ENØK-tiltak, og at informasjon om tettere planting som klimatiltak er tema under skogdager og i RennbuNytt.

Det er ikke gjennomført noen evaluering av hvordan kommunen tidsmessig ligger an i forhold til å gjennomføre tiltakene. Det eksisterer heller ikke noe system for å måle om tiltakene gir den tilsiktede effekten, og målsettinger og tiltak er ikke innarbeidet i noen helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse.

Hensikten med tiltakene er å bidra til at målene om reduksjon i klimautslipp blir oppfylt. For å vite om tiltakene har den tilsiktede effekt må man i det minste ha data om utviklingen i lokalt klimautslipp. Som allerede nevnt har Statistisk Sentralbyrå sluttet å oppdatere den kommunevise energi- og utslippsstatistikken. Kommunen har dermed ikke hatt data som har vært egnet til å måle om tiltakene har noen effekt i forhold til klimautslipp. Men uansett ville det vært vanskelig å etablere en årsaks-virkningssammenheng mellom et konkret tiltak og kommunens samlede klimautslipp. I forhold til ENØK-prosjekt i kommunale bygg er det derimot enklere å måle effektene. Her har administrasjonen system for å måle forbruk på el-kraft pr bygg, og med en viss pålitelighet å henføre endringer til de konkrete ENØK-tiltakene.

Oppfølging av tiltak i energi- og klimaplanen har vært gjennomført innenfor ordinære ressurser, og det har ikke blitt avsatt noen særskilt stillingsressurs til arbeidet. Men på bakgrunn av budsjettvedtaket vedtok formannskapet i november 2016 at det skal iverksettes et utredningsarbeid knyttet til produksjon av bioenergi, hvor arbeidet vil legge beslag på personellressurser.

På spørsmål om det er gjennomført eller vil bli gjennomført revisjon av planen svarer rådmannen følgende:

Det er foretatt to rulleringer av kommuneplan etter at kommunedelplan energi- og klimaplan ble vedtatt, uten at det er gjennomført revisjon av energi- og klimaplan. Rådmannen vil se på handlingsdelen og at innsatsen rettes mot gjennomføring i delplanen. Mye arbeid med kommunereformen har ført til utsettelse av kommunedelplanarbeidet

Revisjonen har også undersøkt om målsettinger og tiltak i energi- og klimaplanen har blitt innarbeidet i kommunens økonomiplaner og årsbudsjett. De to sist vedtatte dokumentene er plukket ut for gjennomgang; - budsjett 2016 og økonomiplan 2016-2019, samt budsjett 2017 og økonomiplan 2017-2020. Følgende bevilgninger og aktivitetsmål i disse to dokumentene kan til en viss grad kobles opp mot mål og tiltak i energi- og klimaplanen:

- Bevilgning av prosjektmidler til skogbruksplanlegging. Kr 400.000 over perioden 2015-2017.
- Rehabilitering av Rennebuhallen – vektlegging av ENØK-effekt.
- Bevilgning til ENØK-tiltak i 2015 med overføring av ubrukte midler til 2016
- Strategisk målsetning for arbeidet med næringsutvikling: «*Drive målrettet arbeid med miljø- og klimautfordringer mot lokalt næringsliv og i egne virksomheter*»
- Strategisk målsetning for arbeidet med regionutvikling: «*Samarbeide med nabokommunene for et sammenhengende og godt vegnett, god infrastruktur og bedre kollektivtilbud i regionen*»

- Strategisk målsetning for arbeidet med boattraktivitet: «Pådriver for kontinuerlig utvikling av infrastruktur og tilpasset kollektivtilbud»
- Angivelse av sentrale arbeidsoppgaver og mål i 2016: «Utrede fjernvarmeanlegg (biomassesentral) på Berkåk for framtidig bruk bl.a. i de nybygg som nå planlegges»

5.3 Revisjonens vurderinger

Det skal etableres intern kontroll i hele kommunens virksomhet. Etter vår vurdering bør også tiltak i energi- og klimaplanen følges opp gjennom et system for intern kontroll.

Planen dannet et godt grunnlag for å utøve intern kontroll i gjennomføringsfasen, ettersom det for de 34 tiltakene på en systematisk måte var angitt hvem som hadde ansvaret, når det skulle gjøres, kostnadsdekning og til en viss grad også tiltakets konkrete innhold. Revisjonen kan imidlertid ikke se at dette grunnlaget har blitt utnyttet til dokumentasjon av intern kontroll i gjennomføringsfasen. Det er ikke etablert et system som ivaretar behovet for å følge opp at tiltakene blir gjennomført og å løpende rapportere om hvordan kommunen ligger an i løypa med tiltakene.

Energi- og klimaplanen omfatter tiltak som skal være gjennomført over 12 år. Etter vår oppfatning er det ikke tilstrekkelig å rapportere om status ved rullering av planen eller ved utløpet av planperioden. Vi mener at det er behov for rutiner som sikrer en systematisk rapportering i løpet av perioden. Hyppighet for ajourføring og valg av rapporteringsmåte bør vurderes utfra hva som gir en hensiktsmessig internkontroll og rapportering i forhold til ressursbruken.

Det later til å være en svak kobling mellom mål og tiltak i energi- og klimaplanen og kommunens økonomiplan og årsbudsjett. I årsbudsjettet for 2017 er det angitt 43 tiltak under kapittelet for «sentrale arbeidsoppgaver og mål i 2017». Bare ett av disse kan linkes til energi- og klimaplanen. I økonomiplan- og budsjettokumentet er det heller ingen henvisninger, kommentarer eller referanser til mål og tiltak i planen. Dersom mål og tiltak i sektor- og kommunedelplaner skal bli realisert, er det nødvendig å etablere tydelige koblinger mot økonomiplaner og årsbudsjett. Dette var også noe kommunestyret ga særskilt uttrykk for da planen ble behandlet.

Kommunen har oversikt over gjennomførte tiltak og dokumentasjon av disse. Det er positivt, og gir grunnlag for å vite hvor langt man har kommet med hensyn til å gjennomføre planen. Etter vår vurdering er det imidlertid mangelfullt at man ikke har dokumentert hvilke resultater de gjennomførte tiltakene har gitt.

I tiltaksdelen av planen for 2009-2020 heter det:

Planen behandler 5-årsperioden fram til 2014 mer detaljert enn resten av planperioden til 2020. Ved rullering av planen, vil tiltak som eventuelt ikke har hatt ønsket effekt bli erstattet. Målene må også eventuelt justeres.

Intensjonen om rullering har ikke blitt fulgt opp. I ettertid av planbehandlingen er det gjennomført to kommuneplanrevisjoner uten at kommunedelplanen for energi og klima har blitt rullert. Administrasjonen må prioritere innenfor knappe ressurser, og dette er angitt som begrunnelse for manglende rullering. Revisjonen finner det imidlertid lite heldig at de betydelige ressursene som ble lagt ned ved etableringen av planen kan gå tapt som følge av manglende oppfølging.

5.4 Revisjonens konklusjon

Kommunestyret har gjennom energi- og klimaplanen satt målsettinger for reduksjon av klimautslipp, effektiv og riktig energibruk samt å øke andelen av fornybare energikilder. Det var nedfelt 34 ulike tiltak for å bidra til at disse målsetningene ble nådd. Tiltaksplanen ga et godt grunnlag for å utøve internkontroll ved at ansvar ble plassert og tidsfrister ble fastsatt.

For å kunne ha oversikt over hvor langt man har kommet og til slutt kunne nå de fastsatte målene, mener vi at det er nødvendig å etablere et internkontrollsystem for oppfølging og rapportering. For å sikre en god gjennomføring med muligheter for korrigeringer underveis er det for sent å evaluere måloppnåelse når planperioden er over.

Revisjonen mener at kommunen ikke har etablert et tilfredsstillende internkontrollsystem for å kunne følge opp gjennomføringen av mål og tiltak i planen.

Mange av tiltakene i planen krever særskilte bevilgninger eller omprioritering av arbeidsoppgaver. Derfor må det være tette koblinger mot kommunens økonomiplan- og budsjettprosesser, noe som også kommunestyret presiserte da planen ble behandlet. Revisjonen mener at disse koblingene er mangelfulle.

Det er positivt at kommunen har oversikt over de tiltakene som er gjennomført, men vi mener at det også er behov for å dokumentere hvilke resultater som er oppnådd.

Tiltaksdelen av planen hadde størst relevans for første del av planperioden. Revisjonen finner det uheldig at kommunen ikke har prioritert rullering av planen.

6. PROBLEMSTILLING 2

Arbeider Rennebu kommune aktivt med tiltak for å oppfylle mål i energi- og klimaplanen?

6.1 Revisjonskriterier

Iverksetting av energi- og klimaplanen og gjennomføring av tiltak har avgjørende betydning for at kommunens arbeid innenfor dette området skal lykkes. Begrenset tilgang på aktuelle og nødvendige ressurser kan skape utfordringer for å få til en god gjennomføring.

Planen inneholder både tiltak som har økonomiske konsekvenser for kommunen og tiltak som ikke har det. På noen områder er det mulig å redusere energibruk og klimautslipp uten særskilte bevilgninger. Kommunen må imidlertid kunne dokumentere at slike kvalitative tiltak også blir gjennomført og rapportert. Vi vil hente revisjonskriteriene til denne problemstillingen fra målsettinger og tilhørende tiltak som er beskrevet i planen.

Planen inneholder et vidt spekter av tiltak som skal gjennomføres for å nå målsettingene som er satt i planen. Dette stiller krav til at kommunen må arbeide aktivt med tiltak for å oppfylle målsettinger.

Følgende mål med tilhørende tiltak og beskrivelser er angitt i planen:

Hovedmål 1: Redusere klimautslippene

Delmål 1: Totalt klimautslipp i Rennebu skal reduseres med 10 % innen 2020 i forhold til om det ikke ble iverksatt tiltak

Pri	Tiltak	Kommentar/effekt angitt for tiltaket	Kostnad	Ansvar/tid
	Trafikkutslipp			
1	Ved innkjøp/innleie av kommunale tjenestebiler skal det benyttes el eller CO ₂ -nøytralt drivstoff	Påbud om klimanøytrale kjøretøy i det offentlige er varslet innen 2020. Kommunen bør ligge i forkant	Avhengig av rammevilkår	Rådmann, 2014
1	Arrangere kurs innen økokjøring	Kan redusere klimautslippene med 10-20 %. Internt i kommunen må prioriteres de som kjører mest i embeds medfør for hver enhet	Ca 3000 kr per pers.	Alle enheter, 2012

*Forvaltningsrevisjon i Rennebu kommune:
«Oppfølging og etterlevelse av energi- og klimaplanen»*

Pri	Tiltak	Kommentar/effekt angitt for tiltaket	Kostnad	Ansvar/tid
1	Påvirke til innkjøp av biler med lavt utslipp blant kommunens innbyggere	F.eks. vil en reduksjon av driftstofforbruk fra 0,7 l/mil til 0,5 l/mil kunne redusere CO ₂ -utslippene med 30 % per kjørte mil	Bruke nett og presse	Rådmann, løpende
1	Redusere bruk av tette avløpstanker ved nye reguleringsplaner for fritidsbebyggelse	Redusere transportutslipp ved tømming av avløpstankene. Anslag 10 000 kg CO ₂ /år		Byggesak, 2009
2	Utvide og utbedre gang- og sykkelveienettet og sørge for godt vedlikehold og god fremkommelighet hele året.	Stimulere til mindre bruk av bil, tilrettelegge for myke trafikanter. Vil redusere CO ₂ -utslippene	Større investering	Rådmann, løpende
2	Arrangere møte med bygdas pendlere for å få innspill til bedring av kollektive trafikkløsninger	Øke kollektivbruken. Avklare behov for evt. nettside med registrering av samkjøring, behov for opprettholdning/styrking av Berkåk stasjon etc.	Møteutgifter	Rådmann, 2014
2	Arbeide for etablering av pumpe for fylling av CO ₂ -nøytralt drivstoff og el-ladestasjoner	I regjeringens tiltakspakke 2009 er det foreslått 50 mill kr til ladestasjoner for elbil og plugin-hybrider. Administreres av Transnova		Rådmann, løpende
3	Stimulere til å redusere antall jobbreiser ved å tilrettelegge for hjemmearbeid og mer fleksitid	Redusere intern kjøring i kommunen		Rådmann, løpende
Landbruksutslipp				
1	Påvirke til bedre investeringsordninger for gjødselkjellere	Vil kunne bedre mulighetene i landbruket for optimal gjødselhåndtering og redusere klimagassutslippene		Rådmann, løpende
2	Bidra til økt kunnskap om optimal foring, ytterligere gjødseloptimalisering og -håndtering og effekt av grøfting/hydropneumatiske tiltak	Ytterligere fokus vil bidra til å redusere utslippene av fortrinnsvis metan og lystgass fra landbruket. Innebærer også info om ny teknologi, spredeutstyr, metanrensing i husdyrrom etc	Evt. kurs og materiellutgifter	Landbruk og miljø, landbr.org., 2010
3	Opprette en ressursbase "leiejord og eid jord"	Legge til rette for kortest mulig transport av fôr og gjødsel innen den enkelte driftsenhet		Landbruk og miljø, 2014
Forbruk og avfall				
1	Vurdere levetid og avfallsmengde ved større innkjøp. Åpne for større innslag av lokale leverandører	Innspill til innkjøpsavtalen med fylkeskommunen. Valg av lokale leverandører kan bidra til reduserte transportutslipp		Rådmann, STFK, 2009
2	Utrede muligheten for å etablere en gjenbruksbutikk	Holdningsendring til forbruk, redusere mengde avfall. Mulig plassering i tilknytning til Berkåksmoen	Konsulentoppdrag	Rådmann, Hamos, 2014

Pri	Tiltak	Kommentar/effekt angitt for tiltaket	Kostnad	Ansvar/tid
3	Premiere husstander som hjemmekomposterer med ytterligere redusert renovasjonsavgift og initiere kurs i hjemmekompostering i Rennebu	Redusere mengde avfall. Øke andelen som komposterer ut over 8,4 % av husholdningene for 2008. Kurs arrangeres av Hamos i Orkanger		Rådmann, Hamos, 2010
Øvrige klimatiltak				
2	Dele ut gratis klistermerker "Nei takk til reklame" til alle husstander i Rennebu	Holdningsskapende til mindre forbruk, redusere indirekte utslipp fra reklame		Rådmann, Posten, 2010
2	Minst 20 % av all mat som serveres innen kommunale bygg skal være lokalproduert	Minimalisere transportutslippene	Kundene betaler evt. prisdifferanse	Rådmannen, 2014
3	Stimulere gjennom infokampanjer til utskifting til rentbrennende ovner	Kan føre til 80 % reduksjon av svevestøv og 15-20 % bedre utnyttelse av energiinnholdet i ved	Bruke nett og presse	Teknisk drift, 2010
3	Det skal ikke brukes engangsservise i Rennebu kommune	Holdningsskapende til mindre forbruk		Kommunen, 2010

Hovedmål 2: Effektiv og riktig energibruk

Delmål 2:

- Total stasjonær energibruk i Rennebu skal reduseres med 5 % med utgangspunkt i 2006-nivå innen 2020
- Rennebu kommune skal redusere energibruk i egen bygningsmasse med 10 % med utgangspunkt i 2007-nivå innen 2020

Pri	Tiltak	Kommentar/effekt angitt for tiltaket	Kostnad	Ansvar/tid
Planlegging				
1	Ansvarliggjøre enhetslederne ved å gi føringer for effektiv og riktig energibruk i enhetene i kommunen	Nedfelles konkret i lederavtaler for å sikre resultatansvar. Bidra til sterkere fokus på enøktiltak og -adferd ved enhetene og bedre oppfølging av mål og tiltak i energi- og klimaplanen		Rådmannen, 2009
2	Reguleringsplaner skal vektlegge lokalisering og plassering i terreng, for å sikre maksimal utnyttelse av gratis energi (sol, vind etc)	Enkel og effektiv måte å sikre passiv utnyttelse av energi på		Byggesak, løpende
Redusere energibruk				
1	Gjennomføre anbefalte tiltak gjennom "Forbedringsprosjekt innen enøk"	Prioritet: Helsesenteret, som har hatt størst økning i energibruket	Avhengig av tiltak	Teknisk drift, 2014
1	Alle større kommunale bygg skal installere sentralt driftsstyringsanlegg	Prioritet: Kommunehuset og Helsesenteret. Beregnet kostnad etter tilsvarende investeringer for Berkåk skole og Rennebuhallen (700 000)	700 000 kr	Teknisk drift, 2014

2	Presentere årlig energiregnskap for kommunale bygg	Viktig å synliggjøre effekt av enøk-tiltak		Teknisk drift, løpende
3	All gatebelysning skal ha lavenergiarmatur	Skifte ut gjenstående lyspunkt når levetiden utgår	Avhenger av antall	Teknisk drift, 2014
Holdningsskapende				
1	Stimulere til at skolene gjennomfører energiopplæring jfr Enovas "Regnmakerskolen" og Trondheim kommunes "Strømsparegrisen"	Vanskelig å beregne effekt. Gratis lærerkurs. Kjøp av tilhenger med energikampanjeutstyr. (Enova dekker 50 % av kostn)	61 000 koster tilhenger	Rådmann og rektorer, 2010
2	Foreta enøksjekk innen strømsparing og gi råd om tiltak for å ta ut enøkpotensialet i private husholdninger, offentlige bygg og privat næringsvirksomhet	Hente ut enøk-potensial for kommunen	Ingen for kommunen	KRK (konsepsjons-haver), løpende
3	Etablere et eget område med informasjon om energi og klima på kommunens hjemmesider med linker til aktuelle nettsted, tilskuddsordninger etc			Rådmannen, 2014

Hovedmål 3: Øke andelen og bruken av nye, fornybare energikilder

Delmål 3:

- Andelen årlig produksjon av fornybar energi skal øke med 20 GWh med utgangspunkt i 2007-nivå innen 2020
- Innen 2020 skal ytterligere 5 % av elektrisk forbruk være lagt om til ny, fornybar energi med utgangspunkt i 2006-nivå

Pri	Tiltak	Kommentar/effekt angitt for tiltaket	Kostnad	Ansvar/tid
Fysisk planlegging				
1	Erstatte bruk av olje til oppvarming i kommunale bygg og anlegg med klimavennlige løsninger	Vi antar at biokjel erstatter dagens oljeforbruk. Vil redusere CO ₂ -utslipp med 67 tonn		Rådmannen, 2014
1	Utvide fjernvarmenettet til å omfatte Berkåk skole og på sikt, kommunehuset	Vil danne grunnlaget for at en aktør kan tilby å levere klimavennlig energi inn i fjernvarmenettet også ved evt nedleggelse av meieriet. Effekt: redusert oljeforbruk og bruk av biobrensel	Bruk av konsulent for utarbeiding av søknader	Rådmannen, Berkåk biobrensel, 20019 (søknad)
1	Alle kommunale prosjekter med nybygg eller rehabilitering skal vurdere bruk av kortreist biobrensel, varmepumper, jordvarme, solenergi, vindkraft eller andre fornybare energikilder	Sikre energifleksibilitet og økt bruk av nye, fornybare energiløsninger	Energi-lønnsomhet over tid for hvert enkelt prosjekt	Byggesak, løpende

Pri	Tiltak	Kommentar/effekt angitt for tiltaket	Kostnad	Ansvar/tid
3	Vedta tilknytningsplikt for alle nybygg innen eventuell konsesjonsgrense etter Pbl § 66 a	Bedre varmegrunnlag for fjernvarmenett ved eventuell konsesjonssøknad		Rådmannen, avh. av konsesjonsbehandling
Øvrige fornybare energikilder				
1	Etablere et energifond til støtte for energiproduksjon fra fornybar energi (fortrinnsvis bioenergi)	Stimulere landbruket til å ta i bruk skog og annen biomasse til energiproduksjon. Effekt: Avhengig av statuttene til fondet, hvordan tilskuddet fordeles	500 000	Rådmannen, 2010
1	Vurdere etablering av biogassanlegg i Rennebu	Redusere metanutslipp og øke andelen ny, fornybar energi. Legge til rette for næringsutvikling i landbruket. Eksisterende pilotprosjekter må vurderes fortløpende mht overførbarhet, størrelse på anlegg, lønnsomhet etc. Befaringer vil inngå i dette	Konsulentoppdrag	Rådmannen, Berkåk bio-brensel og landbruks-org., 2014
3	Bidra med råd og veiledning i prosesser rundt etablering av små-, mini og mikro kraftverk i egnede vassdrag	MIKRAST-utredningen danner grunnlaget for egnede vassdrag		Landbruk og miljø, KRK, løpende

6.2 Faktadel

Faktadelen er basert på tiltaksbeskrivelsene i energi- og klimaplanen, rådmannens besvarelse på spørsmål om gjennomføringsstatus og supplerende fakta som revisjonen har innhentet under arbeidet.

Hovedmål 1: Redusere klimautslippene

Trafikkutslipp

Ett av tiltakene gikk ut på at kommunen skal gå over til elbiler eller CO₂-nøytralt drivstoff ved innkjøp eller innleie av tjenestebiler. I følge kommunens anleggsregister og regnskap er har kommunen siden 2009 kjøpt 6 personbiler. Alle er enten diesel- eller bensinbiler. Rådmannen har gitt tilbakemelding om at administrasjonen er opptatt av målet ved fornying, og at hybridbiler vurderes innen hjemmetjenesten.

I følge tiltaksplanen skulle det i 2012 arrangeres kurs innen økokjøring for ansatte som bruker mest bil i tjenesten. I tilbakemeldingen fra rådmannen om hvordan dette har blitt fulgt opp heter det:

Det er søkt om midler og innvilget midler til gjennomføring av klimavennlig traktorkjøring. Dette er planlagt og skal gjennomføres i 2017. Et samarbeid med faglagene i Oppdal og Rennebu og landbrukskontorene i Oppdal og Rennebu. 4 personer har gjennomført kurs for økokjøring med storbil.

Et annet planlagt tiltak var å påvirke kommunens innbyggere til kjøp av biler med lavt utslipp gjennom bruk av internett og presse. Kommunen har ikke iverksatt noen slik kampanje.

Tiltaket «*reducere bruk av tette avløpstanker ved nye reguleringsplaner for fritidsbebyggelse*» er gjennomført som forutsatt. I nye reguleringsplaner tillates ikke tradisjonelle tette tanker. Der det er tette tanker får hytteeierne bare lov til å bruke 1 liter vann pr spyling.

Planen satte fokus på at utviding og utbedring av gang- og sykkelveinettet ville stimulere til mindre bruk av bil. Det var imidlertid presisert at dette krevde investeringsbevilgninger. Så langt er plan for forlengelse av gang- og sykkelvei langs E6 sør for Berkåk vedtatt, men ikke utbygd. Det er ikke avsatt kommunale forskotterings- eller investeringsmidler til gang- og sykkelveier i økonomiplanen for 2017-2020. En realisering er dermed betinget av at det kommer fylkeskommunale eller statlige bevilgninger.

Et annet planlagt tiltak, - for gjennomført innen 2014, var formulert slik:

Arrangere møte med bygdas pendlere for å få innspill til bedring av kollektive trafikkløsninger

Tiltaket er ikke gjennomført som forutsatt. Men rådmannen har fremhevet at kommunalt ansatte er oppfordret til å benytte samkjøring, noe han mener har gitt god effekt.

Det var også nedfelt som et tiltak at kommunen skulle arbeide for etablering av pumpe for fylling av CO₂-nøytral drivstoff og el-ladestasjon. I mars 2015 ble det åpnet to hurtigladestasjoner ved Berkåk veikro. Rennebu kommune og Kvikne og Rennebu kraftlag ga støtte til etableringen.

For å redusere intern kjøring i kommunen anga tiltaksplanen at det skulle legges til rette for hjemmearbeid og mer fleksitid. Rådmannen har ikke gitt noen tilbakemelding som tyder på at det har blitt jobbet med dette tiltaket.

Landbruksutslipp

«*Påvirke til bedre investeringsordninger for gjødselkjellere*» var angitt som et tiltak for å redusere klimautslippene. Rådmannen har gitt slik tilbakemelding om oppfølgingen:

Det er mulig å søke midler gjennom Innovasjon Norge til gjødselkjellere, men der blir en rangert nederst. Det prioriteres større utbyggingsaker. Gjennom SMIL-ordningen er det gitt midler til lagring av rundballer og det har vært fokus på etablering av mellomlager av gjødsel.

Et annet tiltak var å bidra til kunnskap om hvordan foring, gjødselhåndtering og dreneringstiltak kunne påvirke klimautslipp innen landbrukssektoren. Rådmannen har fremholdt at det gjennom prosjektet *Fjellandbruk* og SMIL-ordningen har vært fokusert på foring, høsting og hydrotekniske tiltak. Landbruks- og miljøenheten har informert om SMIL-ordningen og prøvd å se på muligheter for å koble tilskuddsmidler til dreneringstiltak. Desentralisert agronomutdanning er etablert i Oppdal gjennom *Fjellandbruksprosjektet*.

Når det gjelder tiltaket «*opprette en ressursbase for leiejord og eid jord*» heter det i rådmannens tilbakemelding:

Dette er et tiltak som er svært vanskelig å påvirke. Fra 2009 skal alle leiekontrakter godkjennes av kommunen. Det skrives 10 års kontrakter. Det er laget en oversikt over alle som har levert avtale om leie siden 2009. I store deler av Rennebu er det stor kamp om leid jord. Driftsenhetene som er aktive er større og de leier jord med lang transportavstand. Det å klare å påvirke at andre skal få leie jorda er svært vanskelig.

I energi- og klimaplanen var det ikke fastlagt noen særskilte tiltak knyttet til skogbruket. I begrunnelsen for dette heter det:

Gjennom vedtatt landbruksplan jobbes det målrettet for økt aktivitet innen skogbruket, noe som også er gunstig i et klimaperspektiv. Arbeidsutvalget har derfor ikke vurdert ytterligere skogbrukstiltak.

I relasjon til dette har kommunen hatt fokus på økt bearbeiding av trevirke og dermed mindre tømmertransport. I følge rådmannen har det vært stor avvirkning og høy aktivitet i skogen i Rennebu de siste årene, og kommunen har igangsatt økt kontroll av foryngelsesplikten. Dette for å være sikker på fortsatt utnytting av ressursene i fremtiden. Kontrollen går ut på å sjekke om arealene blir plantet, markberedd eller om arealet er omdisponert til annet formål. Fokuset er også økt på etterkontroll av ungskogfelt for å avdekke suppleringsbehov blant annet på grunn av klimaskader, insekt og vinterbeiting.

Forbruk og avfall

For å redusere avfallsmengden var det planlagt at rådmannen i 2009 skulle gi innspill til innkjøpsenheten i fylkeskommunen om at levetid og avfallsmengde skulle vurderes ved nye rammeavtaler for innkjøp, og at det skulle åpnes for større innslag av lokale leverandører for å redusere transportutslippene. På grunnlag av tilbakemeldingene fra rådmannen later det til at dette ikke er gjennomført.

Ansvar for oppfølgingen av to tiltak var både plassert hos rådmannen og det interkommunale renovasjonsselskapet Hamos Forvaltning:

- Å utrede muligheten for å etablere en gjenbruksbutikk
- Å ytterligere premiere husstander som hjemmekomposterer, og å gjennomføre kurs om temaet.

Rådmannen har henvist til Hamos Forvaltning IKS på spørsmål om hva som er gjort i forhold til tiltakene. Revisjonen kan ikke se at muligheten for gjenbruksbutikk har blitt utredet. Hamos har en ordning der de innrømmer 15 % reduksjon i renovasjonsgebyret for de som hjemmekomposterer matavfall. Rabatten har stått uendret de siste årene. Det er en forutsetning for å få innrømmet rabatt at abonnentene har gjennomført et 2-timers kurs om hjemmekompostering i regi av Hamos. Så langt har det ikke blitt avholdt kurs i Rennebu.

Øvrige klimatiltak

Tiltaket som gikk ut på at det i samarbeid med postverket i 2010 skulle deles ut gratis klistermerke «*nei takk til reklame*» har ikke blitt gjennomført.

For å minimalisere transportutslippene ble det nedfelt som et tiltak at minst 20 % av all mat som serveres innen kommunale bygg skulle være lokalprodusert.

Rådmannen har pekt på at tiltaket kan forstås på 3 ulike måter:

1. At tilberedning skjer på eget kjøkken, slik som f.eks. ved helsesenteret
2. At råvarene skal være produsert i Rennebu.
3. At kommunen skal kjøpe matproduktene fra lokale leverandører

Uansett fortolkning av tiltaket foreligger det ingen dokumentasjon på at det har blitt arbeidet aktivt for å nå målsetningen.

På spørsmål om det er gjennomført informasjonskampanje om utskifting til rentbrennende ovner har rådmannen henvist til det interkommunale selskapet TBRT, som har overtatt det forebyggende brannarbeidet. Selskapet gir informasjon og veiledning om forebyggende brannarbeid. Selskapet har en brannfaglig tilnærming, og revisjonen kan ikke se at den klimafaglige tilnærmingen har blitt fulgt opp.

Rådmannen kan heller ikke vise til at det er gjennomført et bevisst holdningsskapende arbeid for at engangsservise ikke skal bli brukt i Rennebu kommune. En del engangsservise blir fremdeles brukt.

Hovedmål 2: Effektiv og riktig energibruk

Planlegging

Det var fastlagt som et tiltak for gjennomføring i 2009 at føringer for effektiv og riktig energibruk skulle nedfelles i lederavtalene. Dette er ikke fulgt opp. Men i flere år har budsjettstyringen blitt praktisert slik at enhetene får beholde mindreforbruket i forhold til budsjett. Rådmannen har pekt på at dette gir en klar bevissthet om at det lønner seg å redusere energibruken i bygningene, noe han mener enhetslederne har tatt tak i gjennom å ønske seg ENØK-tiltak.

I tiltaksplanen heter det:

Reguleringsplaner skal vektlegge lokalisering og plassering i terreng, for å sikre maksimal utnyttelse av gratis energi (sol, vind etc)

I kommuneplanens samfunnsdel vedtatt 24. oktober 2013 er det ikke grepet fatt i dette, og heller ikke i arealdelens retningslinjer vedtatt 20. november 2014 er det inntatt bestemmelser som omhandler temaet. Revisjonen har gjort oppslag i reguleringsbestemmelser for et utvalg av reguleringsplaner som har blitt vedtatt de siste årene. Det er ikke funnet planbestemmelser som kan spores tilbake til tiltaket i energi- og klimaplanen.

Men rådmannen har pekt på at del 2 i byggeskikkveilederen for fritidsbebyggelse gir råd om hvordan hytta bør planlegges, også med hensyn til plassering i forhold til vind- og solforhold. Det blir også pekt på at materialvalgene er bestemmende for energibruken; hytter større enn 150 m² bruksareal har samme energikravene som boliger. På mindre hytter er det lavere krav til isolasjonstykkelse og varmegjennomgang i vinduer og dører.

Rådmannen kommenterer oppfølgingen av tiltaket på denne måten i uttalelsen til den foreløpige rapporten:

Byggesak følger opp bestemmelsene i reguleringsplanene. Å endre eksisterende reguleringsplaner må gjøres i hht bestemmelsene i PBL. Det vil være en utfordrende jobb å formulere bestemmelser som er konkrete nok for saksbehandlere til å kunne sikre at hus-/hytteplasseringen spesielt tar hensyn til utnyttelse av energien på den enkelte tomte når det er mange andre hensyn som skal tas samtidig.

Redusere energibruk

Da energi- og klimaplanen ble vedtatt deltok Rennebu i «forbedringsprosjekt innen ENØK» sammen med 8 andre kommuner, og det ble prioritert å foreta en grundigere vurdering av energibruken ved helsesenteret, kommunehuset og Berkåk skole. I energi- og klimaplanen ble det lagt føringer for å prioritere helsesenteret for gjennomføring i 2014. Dette har ikke blitt gjennomført, da det i stedet er planlagt en større ombygging av anlegget.

Det var også fastlagt som et tiltak at alle større bygg skal få installert sentralt driftsstyringsanlegg, og intensjonen var at dette skulle gjennomføres innen 2014. Anlegg er montert ved Rådhuset, Rennebuhallen og Vonheim. Rådmannen viser også til at det er gjort andre ENØK-tiltak ved kommunale bygg:

- Voll skole og barnehage: All utelysarmatur er skiftet ut til LED. Ca 90 % besparelse pr armatur
- Innset skole og barnehage: Også her er utelysarmatur skiftet til LED.
- Kommunehuset: Delvis utskifting av utelys til LED og nytt anlegg for sentral driftskontroll
- Vannverk og avløp: Alt som går i stykker blir skiftet til LED både ute og inne
- Rennebuhallen: Omfattende renovering som er stipulert til en årlig reduksjon av forbruket med 4 000 KWh og lavere maksimaleffekt. Varmeovner blir skiftet ut med mer energivennlige løsninger.
- Mjukliveien 8: Loftet og vegger er etterisolert og vinduer er skiftet
- Gamle Kongevei 30: Loftet er etterisolert

I følge tiltaksplanen skulle det innføres rutiner med årlig presentasjon av energiregnskap for kommunale bygg. Dette er ikke fulgt opp.

I planen heter det videre:

All gatebelysning skal ha lavenergiarmatur

Det ble lagt til grunn at lyspunktene skulle skiftes ut etter hvert som de ble defekte. Rundt 95 % av armaturet på belysning av gater, parkeringsplasser og gangveger er nå skiftet ut. I Berkåk sentrum er det skiftet til LED på parkeringsplasser og gangveger med rundt 90 % energibesparelse. I tillegg er rundt 80 gatelysarmatur på Berkåk skiftet til samme løsning.

Holdningskapende

Ett av tiltakene gikk ut på at skolene skulle stimuleres til å gjennomføre energiopplæring. I tilbakemeldingen fra rådmannen er det vist til at det er gjennomført temaplaner om værobservasjoner, kraftverk, avfallsenergi og vindmøller. Planene er utarbeidet i samarbeid med TrønderEnergi Kraft AS, som Rennebuskolene har en samarbeidsavtale med. I rådmannens tilbakemelding heter det videre:

Skolene er også opptatt av å lære elevene om kildesortering og redusert forbruk i hverdagen. Drikkekartonger skylles og sorteres i egen dunk før det sendes til resirkulering. Kopipapir og overflødige kopier brukes til tegneark, tørkepapir etter håndvask skal ikke være mer enn akkurat det du trenger, og sistemann ut av rommet slukker lyset. Dette er gode vaner som elevene får øve seg på hver dag.

Også barnehagene følger årsplaner der klima- og miljøbevissthet blir formidlet og forsøkt innlært, blant annet gjennom småskala hagebruk og kildesortering.

I planen ble ansvaret for å forestå ENØK-sjekk og rådgiving om ENØK-tiltak plassert hos konsesjonshaver Kvikne og Rennebu Kraftlag. Det faller utenfor problemstillingen å undersøke oppfølgingen av dette tiltaket.

I tillegg er følgende tiltak angitt i energi- og klimaplanen

Etablere et eget område med informasjon om energi og klima på kommunens hjemmesider med linker til aktuelle nettsted, tilskuddsordninger etc

Under «miljø og tekniske tjenester» er det etablert en undermeny for klima og energi. Linker er lagt opp mot nettsiden til blant annet LVK, «grønne energikommuner», Innovasjon Norge, landbruks- og matdepartementet, samt Statens landbruksforvaltning.

Hovedmål 3: Øke andelen og bruken av nye, fornybare energikilder

Fysisk planlegging

Fyrkjel på Berkåk skole er byttet ut med vannbåren varme i forbindelse med rehabilitering av bygget, og varmenettet er utvidet slik at skolen er omfattet. Samme kilde som Rennebuhallen blir benyttet. Det er gjort en lønnsomhetsvurdering for kommunehuset, og det vil ikke svare seg å koble dette bygget opp mot det lokale fjernvarmenettet.

I tiltaksplanen heter det:

Alle kommunale prosjekter med nybygg eller rehabilitering skal vurdere bruk av kortreist biobrensel, varmepumper, jordvarme, solenergi, vindkraft eller andre fornybare energikilder

Rådmannen har gitt tilbakemelding om at vurderinger blir gjort i den enkelte byggekomité som en del av prosjekteringen. Avgjørelsen beror i stor grad på økonomiske vurderinger. Ved prosjektering av leilighetene i Løkkjeveien ble det for eksempel foreslått, men på grunn av at det gir økte kostnader for privatpersoner ble det tatt ut. Rehabilitering av helsesenteret forutsetter bruk av biobrensel.

Administrasjonen har vurdert å vedta tilknytningsplikt til et fjernvarmenett for alle nybygg. I rådmannens tilbakemelding om dette tiltaket heter det:

Dette er vurdert, men i Rennebu vil det være urealistisk å få økonomi i et slikt prosjekt pga at det er forutsatt kun nybygg og da vil det være i et nytt boligfelt av en ganske stor størrelse (eksempelvis 30-50 boliger). I Rennebu kommune vil det ta 10-20 år å oppføre slikt antall og det vil ikke gi lønnsomhet for en slik investering. Eksisterende boliger må også tilknyttes om det skal bli

lønnsomt for å bygge fjernvarmeanlegg. Det vil være en politisk sak om de ønsker å pålegge folk tilknytningsplikt. Det innebærer at de må investere i radiatorer eller annen vannbåren varme i husene sine; det vil fort kunne beløpe seg til kr 100.000 pr bolig + tilkoblingskostnader.

Øvrige fornybare energikilder

Tiltaket som gikk ut på å etablere et energifond til støtte for produksjon av fornybar energi var estimert til å kreve en bevilgning på kr 500.000. Midlene er ikke bevilget, og fondet er følgelig ikke opprettet.

I energi- og klimaplanen ble det angitt som et tiltak at kommunen skulle vurdere etablering av biogassanlegg. Det er nedsatt en prosjektgruppe rundt temaet om bioenergi. Det har blant annet vært befaring ved biogassanlegget i Verdal. Prosjektgruppa har hovedfokus på bioenergi for bygninger og industri i tilknytning til Berkåk sentrum. Den 29. november 2016 vedtok formannskapet å gi gruppa i oppdrag å utarbeide en søknad til ENOVA om prosjektstøtte.

Revisjonen har ikke mottatt tilbakemeldinger som tyder på aktivitet knyttet til råd og veiledning for etablering av kraftverk.

6.3 Revisjonens vurdering

På grunnlag av faktafremstillingen i kap 6.2 har revisjonen foretatt en vurdering av følgende spørsmål:

Arbeider Rennebu kommune aktivt med tiltak for å oppfylle målsettinger i energi- og klimaplanen?

De konkrete oppfølgingshandlingene er beskrevet i nevnte kapittel. I det følgende blir revisjonens vurderinger knyttet opp mot de 3 hovedmålene tiltaksplanen var relatert til.

Hovedmål 1: Redusere klimautslippene

Det var angitt 18 ulike tiltak for å bidra til at målet om en reduksjon på 10 % skal bli innfridd innen 2020.

Trafikkutslipp

Åtte av tiltakene var relatert til trafikkutslipp. Etter revisjonens vurdering har fem av disse ikke blitt fulgt opp som forutsatt, mens to tiltak kan kvitteres ut som gjennomført:

- Redusere bruk av tette avløpstanker
- Etablering av el-ladestasjon

Det 8. tiltaket gikk på utvikling av gang- og sykkelveinettet, og i planen var det presisert at dette krevde særskilte bevilgninger. Ansvarer ligger primært hos stat og fylkeskommune, og manglende resultat så langt kan dermed ikke henføres til manglende kommunal innsats.

At fem av tiltakene ikke er gjennomført kan etter revisjonens vurdering i liten grad henføres til manglende bevilgninger. Det bør kunne forventes at administrasjonen klarer å gjennomføre flere av tiltakene innenfor eksisterende rammer dersom oppfølgingen gis tilstrekkelig prioritet i arbeidsplanene. Her nevnes eksempelvis kurs innen økokjøring, informasjon på hjemmesiden om utslippseffekter av ulike drivstofftyper, møte med bygdas pendlere om kollektivløsninger og stimulans til reduksjon av jobbreiser blant kommunens ansatte.

Kommunen har ennå ikke anskaffet el-biler eller tjenestebiler med CO₂-nøytralt drivstoff. Det blir likevel for enkelt å si at administrasjonen ikke har fulgt opp tiltaket. Bilene må være egnet til den konkrete bruken, man må ha tilgjengelige drivstoffløsninger, og anskaffelser må skje innenfor bevilgede rammer.

Landbruksutslipp

Revisjonens hovedinntrykk er at den oppfølgingen som har skjedd i forbindelse med SMIL-ordningen og prosjekt *Fjellandbruk* ville ha blitt gjennomført uavhengig av energi- og klimaplanen. Dette kan imidlertid betraktes positivt, ved at kommunen har klart å integrere klimaperspektivet i det øvrige arbeidet.

Rådmannen mener at det er vanskelig å påvirke næringens bruk av leiejord i den hensikt å redusere transportavstandene. Det planlagte tiltaket gikk etter revisjonens forståelse ut på å opprette en database over eie- og leieforholdene. Det må legges til grunn at hensiktsmessigheten i forhold til utslippsmålet ble vurdert da planen ble utarbeidet, og dette er ikke et tema i forhold til oppfølgingen. Revisjonen kan ikke se at tiltaket så langt har fulgt opp som forutsatt.

Revisjonen har merket seg kommunens aktive rolle innen skogbruket, og ser positivt på at kommunen har klart å implementere klimaperspektivet i dette arbeidet.

Forbruk og avfall

Energi- og klimaplanen anga tre tiltak under dette temaet. Herunder at avfallsmengde og levetid skulle være et kriterium ved anskaffelser av varer og tjenester. Rennebu er tilsluttet fylkeskommunens innkjøpsordning og må forholde seg til de rammeavtalene som blir inngått. Det er dermed ikke gitt at hensynet blir ivaretatt. Tiltaket gikk imidlertid ut på å gi innspill til fylkeskommunen om et slikt kriterium, noe revisjonen ikke kan se har blitt fulgt opp.

Ansvar for avfallshåndtering er plassert hos Hamos. Det er ikke fremlagt dokumentasjon på at administrasjonen har kommunisert til selskapet at det er nedfelt tiltak i energi- og klimaplanen for Rennebu som krever medvirkning fra deres side. Revisjonen antar derfor at tiltak på avfallssektoren fra Hamos sin side ville skjedd uavhengig av hva som er nedfelt i planen.

Øvrige klimatiltak

Revisjonen kan ikke se at de fire tiltakene som ligger i planen under dette temaet ville vært spesielt ressurskrevende å få realisert. Likevel har det etter vår vurdering ikke skjedd en tilfredsstillende oppfølging hva angår

- Å dele ut gratis klistermerker «nei takk til reklame»
- Sikre at minst 20 % av mat som serveres innen lokale bygg skal være lokalprodusert
- Informasjonskampanje om rentbrennende ovner
- Fase ut bruk av engangsservice

Hovedmål 2: Effektiv og riktig energibruk

Det var angitt ni ulike tiltak for å bidra til at stasjonær energibruk både i Rennebu og hos kommuneorganisasjonen skulle reduseres. Tiltakene var gruppert innen tre tema.

Planlegging

Tiltakene besto av:

- Ansvarliggjøring av ledere gjennom nedfelling av energibruk i lederavtaler
- Særskilte planbestemmelser om energiriktig bygningsplassering i terreng

Revisjonen kan ikke se at disse tiltakene er fulgt opp som forutsatt. Etter vår vurdering er dette en indikasjon på at energi- og klimaplanen i for stor grad har fått leve sitt eget liv ved siden av øvrig planarbeid.

Redusere energibruk

De fire tiltakene var rettet mot kommunens eget energibruk, noe som tilsier at styringsmulighetene var store. Tiltaket som gikk ut på å presentere årlige energiregnskap er ikke fulgt opp, mens det kan vises til en rekke tiltak innen ENØK-arbeidet som er relevante i forhold til de tre øvrige tiltakene. Det er imidlertid et åpent spørsmål om ENØK-tiltakene kommer som følge av målsetningene i energi- og klimaplanen, eller om de ville blitt gjennomført uansett. I kommunens økonomiplaner og årsbudsjett har ikke revisjonen funnet eksplisitte referanser eller koblinger som er egnet til å underbygge at tiltakene har kommet som en følge av energi- og klimaplanen.

Holdningsskapende

Det holdningsskapende arbeidet i skolene og barnehagene synes å være godt ivaretatt.

Ut over dette er ikke holdningsarbeid knyttet til ENØK å regne som en kommunal primæroppgave, og det forventes ikke at kommunen skal besitte spisskompetanse på området. Dette ble også markert i energi- og klimaplanen ved at ansvar ble for ENØK-sjekk ble plassert hos netteier, og ved at kommunal informasjon på kommunens nettside skulle skje i form av linking til andre nettsteder. I lys av dette har ikke revisjonen store ankepunkt i forhold til graden av kommunal oppfølging.

Hovedmål 3: Øke andelen og bruken av nye, fornybare energikilder

Det var angitt 7 ulike tiltak for å bidra til at fornybar energi skulle øke med 20 GWh innen 2020, samt at 5 % av elektrisk forbruk innen samme tidspunkt skulle være lagt om til ny, fornybar energi.

Fysisk planlegging

Berkåk skole har blitt innlemmet i det lokale fjernvarmenettet, og oljefyrt fyrkjel er byttet ut. Revisjonen finner det høyst naturlig og forvaltningsmessig riktig at valg mellom ulike energikilder for oppvarming blir underlagt lønnsomhetsvurderinger. Dermed kan det oppstå konflikt mellom hva som er økonomisk forsvarlig og hva som er optimalt i et klimaperspektiv. Etter revisjonens vurdering er det således ikke grunn til å stille seg kritisk til rådmannens redegjørelser for kommunens status hverken hva kommunens egne bygg angår eller manglende utbygging av fjernvarmenett på Berkåk.

Øvrige fornybare energikilder

Etableringen av et energifond til støtte for fornybar energi forutsatte at tiltaket nådde opp i prioriteringene i økonomiplaner og budsjett. Denne forutsetningen har ikke kommet på plass. På lik linje med andre tiltak som krevde særskilte bevilgninger er det imidlertid grunn til å spørre seg om innspillene fra energi- og klimaplanen har blitt viet spesiell oppmerksomhet under budsjettprosessene. Som allerede nevnt er det vår oppfatning at det er vanskelig å se noen klare koblinger mellom de ulike plandokumentene.

Kommunen har igangsatt et utredningsarbeid for et mulig bioenergianlegg. Dette korresponderer med ett av tiltakene i energi- og klimaplanen. Revisjonen kan ikke se at administrasjonen har ytt noen særskilt bistand knyttet til etablering av mindre vannkraftverk. Dette er nok et område der andre aktører har bedre kompetanse enn kommunen. I denne sammenhengen er det imidlertid kommunens oppfølging som er tema, og ikke hvor hensiktsmessig de fastlagte tiltakene har vært.

6.4 Revisjonens konklusjon

Etter revisjonens mening har de heller mangelfullt utviklede systemene for internkontroll, - slik vi konkluderte med i kap. 5.4, ført til at oppfølgingen av tiltakene har hatt en heller sporadisk karakter. Av til sammen 34 tiltak oppført i energi- og klimaplanen kan kommunen etter revisjonens vurdering bare sies å ha arbeidet aktivt med rundt 15. Dette baserer vi på tilbakemeldingene fra

rådmannen på spørsmål om hva som er status for hvert enkelte tiltak, samt annen tilgjengelig dokumentasjon på kommunens nettsider.

Revisjonen ser en klar sammenheng mellom manglende system for oppfølging, rapportering og koblinger mot annet planverk på den ene siden, og manglende oppfølging av tiltakene på den andre. Det manglende fokuset på energi- og klimaplanens tiltak blir eksempelvis synliggjort i kapittelet for «*sentrale arbeidsoppgaver og mål for 2017*» i årsbudsjettet for 2017, hvor bare ett av 43 fokusområder kan relateres til planen.

En del av tiltakene har likevel blitt gjennomført. Vi vil spesielt trekke frem at kommunen synes å ha en god oppfølging av ENØK-tiltak og holdningsskapende arbeid i skoler og barnehager.

Mange av tiltakene er knyttet til forhold som kommunen ikke selv har styring over. Andre tiltak betinger særskilte bevilgninger. I disse tilfellene kan manglende resultat eller svakt fokus forklares. Kommunen kan øve en viss påvirkning, men manglende resultat kan ikke henføres til manglende kommunal innsats. Det kan stilles spørsmål rundt hensiktsmessigheten ved tiltak hvor kommunen har så lite herredømme. For noen av tiltakene som kommunen har større styring over er det grunn til å spørre seg om aktiviteten ville blitt gjennomført uavhengig av om det er nedfelt som tiltak i energi- og klimaplanen.

En god del av tiltakene hvor kommunen selv har styringen, - og hvor det heller ikke kreves spesielt store ressurser, - er etter revisjonens mening preget av heller mangelfull oppfølging. Det siktes spesielt til følgende:

- Informasjonskampanje om klimavennlige kjøretøy
- Møte med bygdas pendlere om kollektivtilbud
- Holdningsarbeid om reduksjon av jobbreiser blant ansatte
- Gi innspill til fylkeskommunen om kriterier i anbudsprosesser for rammeavtaler
- Gi innspill til Hamos Forvaltning IKS om klimatiltak
- Tiltak for større andel lokalprodusert mat ved servering i kommunale bygg
- Informasjonskampanje om rentbrennende ovner
- Fase ut engangsservice ved kommunal servering
- Nedfelle bestemmelser i lederavtalene om effektiv og riktig energibruk
- Vektlegging av energiriktig bygningsplassering i reguleringsplaner
- Årlig energiregnskap for kommunale bygg

Det kan nok stilles spørsmål rundt energi- og klimaeffekten ved noen av disse tiltakene. Men problemstillingen spør om kommunen arbeider aktivt med tiltakene, og ikke om tiltakene var hensiktsmessige i forhold til målene. Det må

legges til grunn at samme tilnæringsmåte skal gjelde for kommunen. Hensiktsmessighet er et tema som skal vurderes når planen blir fastsatt eller rullert, og ikke når den skal gjennomføres.

7. RÅDMANNENS UTTALELSE

Den foreløpige rapporten ble oversendt til rådmannen for uttalelse 9. mai 2017. I rådmannens uttalelse av 2. juni 2017 ble det gitt kommentarer og supplerende informasjon knyttet til kap. 6.2 om oppfølgingen av tre tiltak:

- Vektlegging av energiriktig bygningsplassering i reguleringsplaner
- Nedfelle bestemmelser i lederavtaler om effektiv og riktig energibruk
- 20 % av maten skal være lokalprodusert

Revisjonen har tatt rådmannens uttalelse til følge ved å supplere med relevante opplysninger i den endelige rapporten.

Rådmannens uttalelse er i sin helhet tatt inn i kap. 9.2.

8. SAMMENDRAG OG REVISJONS ANBEFALINGER

Kommunens energi- og klimaplan gir målsettinger som skal nås innen 2020. Formålet med denne forvaltningsrevisjonen har vært å undersøke hvilke interne tiltak kommunen har iverksatt for å møte de utfordringene som ligger i planen.

Undersøkelsen er konkretisert nærmere i følgende problemstillinger:

- Har Rennebu kommune etablert et internkontrollsystem for oppfølging og rapportering av mål og tiltak som er fastsatt i energi- og klimaplanen?
- Arbeider Rennebu kommune aktivt med tiltak for å oppfylle mål i energi- og klimaplanen?

Revisjonskriteriene danner grunnlag for å vurdere om det foreligger avvik eller svakheter på området som er gjenstand for undersøkelsen. Kriteriene er utledet fra krav i lover, forskrifter og retningslinjer. For øvrig har vi benyttet revisjonskriterier som er utledet fra kommunens egen energi- og klimaplan. Revisjonskriteriene er den målestokken som vi har lagt til grunn for vår vurdering av om kommunen har iverksatt tiltak for å møte utfordringene i energi- og klimaplanen.

Kommunestyret vedtok kommunens energi- og klimaplan i november 2009, og planperioden strekker seg frem til 2020. Planen dokumenterte klimautfordringene både nasjonalt og lokalt, og redegjorde for hvordan mulige og aktuelle tiltak ville påvirke klimautslippene. Det ble fastsatt tre hovedmål med tilhørende delmål, samt 34 ulike tiltak som skulle bidra til at målene skulle nås.

Har Rennebu kommune etablert et internkontrollsystem for oppfølging og rapportering av mål og tiltak som er fastsatt i energi- og klimaplanen?

Det skal etableres intern kontroll i hele kommunens virksomhet. Tiltak i energi- og klimaplanen må følgelig underlegges et system for intern kontroll. Under den politiske behandlingen av planen ble det presisert at planen skulle integreres med kommunens øvrige plandokument. I vedtaket het det:

Kommunestyret ber om at planens målsettinger innen energibruk og klima innarbeides i kommunens øvrige plandokumenter. Realisering av tiltakene som er beskrevet i planen, vurderes og avklares i forbindelse med kommunens økonomiplan og årsbudsjett.

Revisjonen mener at kommunen ikke har etablert et tilfredsstillende internkontrollsystem for å kunne følge opp planen. For å kunne ha oversikt over hvor langt man har kommet og til slutt kunne nå de fastsatte målene, mener vi at det er nødvendig å etablere et internkontrollsystem for oppfølging og rapportering. For å sikre en god gjennomføring med muligheter for korrigeringer underveis mener vi det er for sent å evaluere måloppnåelse når planperioden er over.

Energi- og klimaplanens tiltaksdel ga et godt grunnlag for å utøve internkontroll i gjennomføringsfasen, ettersom ansvar ble plassert og tidsfrister ble fastsatt for de ulike tiltakene. Dokumentasjon av hvilken oppfølging som er gjennomført vil dermed ikke være spesielt ressurskrevende. Revisjonen kan ikke se at dette grunnlaget har blitt utnyttet i gjennomføringsfasen.

Mange av tiltakene i planen krever særskilte bevilgninger eller omprioritering av arbeidsoppgaver. Derfor må det være tette koblinger mot kommunens økonomiplan- og budsjettprosesser, noe som også kommunestyret presiserte da planen ble behandlet. Revisjonen mener at disse koblingene er mangelfulle.

Det er positivt at kommunen har oversikt over de tiltakene som er gjennomført, men vi mener at det også er behov for å dokumentere hvilke resultater som er oppnådd.

Tiltaksdelen av planen hadde størst relevans for første del av planperioden. Revisjonen finner det uheldig at kommunen ikke har prioritert rullering av planen.

Arbeider Rennebu kommune aktivt med tiltak for å oppfylle mål i energi- og klimaplanen?

Etter revisjonens mening har oppfølgingen av tiltakene hatt en heller sporadisk karakter. Av planens 34 tiltak kan kommunen etter revisjonens mening bare sies å ha arbeidet aktivt med rundt 15. Revisjonen ser en klar sammenheng mellom manglende system for oppfølging, rapportering og koblinger mot annet planverk på den ene siden, og manglende oppfølging av tiltakene på den andre.

En del av tiltakene har likevel blitt gjennomført. Vi vil spesielt trekke frem at kommunen synes å ha en god oppfølging av ENØK-tiltak og holdningsskapende arbeid i skoler og barnehager.

Mange av tiltakene er knyttet til forhold som kommunen ikke selv har styring over. Andre tiltak betinger særskilte bevilgninger. I disse tilfellene kan manglende resultat eller svakt fokus forklares. Kommunen kan øve en viss påvirkning, men manglende resultat kan ikke henføres til manglende kommunal innsats. Det kan stilles spørsmål rundt hensiktsmessigheten ved tiltak hvor kommunen har så lite herredømme. For noen av tiltakene som kommunen har større styring over er det grunn til å spørre seg om aktiviteten ville blitt gjennomført uavhengig av om det er nedfelt som tiltak i energi- og klimaplanen.

Det kan stilles spørsmål rundt energi- og klimaeffekten ved noen av de planlagte tiltakene. Men problemstillingen spør om kommunen arbeider aktivt med tiltakene, og ikke om tiltakene var hensiktsmessige i forhold til målene. Det må legges til grunn at samme tilnæringsmåte skal gjelde for kommunen. Hensiktsmessighet er et tema som skal vurderes når planen blir fastsatt eller revidert, og ikke når den skal gjennomføres.

REVISJONENS ANBEFALINGER

- Rennebu kommune bør etablere et system for oppfølging og rapportering av planlagte tiltak, samt evaluere og dokumentere de resultatene som oppnås.
- Energi- og klimaplanen bør revideres. Tiltak hvor kommunen har svake styringsmuligheter eller som gir usikker miljøeffekt kan svekke planens legitimitet. Dette er moment kommunen bør være bevisst på under revideringen.

9. KILDER OG VEDLEGG

9.1 Kilder

- Kommuneloven
- Plan- og bygningsloven
- Kommunedelplan energi og klima 2009-2020
- Kommuneplan samfunnsdel 2013 – 2025
- Kommuneplan arealdel 2014
- Kommunal planstrategi av 25.10.2012
- St.melding nr 34 2006-2007. Klimameldingen
- Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging
- Rådmannens brev til revisjonen av 29.03.2017

9.2 Vedlegg

Revisjon Fjell IKS
Os kommunehuset

2550 OS I ØSTERDALEN

Saksbehandler: Per Ivar Wold
Direkte telefon: 72 42 81 18
Direkte e-post:
per.wold@rennebu.kommune.no

Midlertidig sperret

Vår ref.	Deres ref.	Dato
17/131-4-PIW/216	RE2017118E	02.06.2017

SVAR - RAPPORT TIL UTTALELSE

Viser til deres foreløpige rapport – Oppfølging og etterlevelse av energi- og klimaplan.

Rådmannen har følgende kommentarer:

- Vektlegging av energiriktig bygningspassering i reguleringsplaner

Byggeskikkveileder del 2 for Rennebu kommune om fritidsbebyggelse gir råd om hvordan hytta bør planlegges. Inkludert i dette er også hensynet til plassering i fht vind og sol (som påvirker energinivået). Når det er sagt så er materialvalgene også bestemmende for energibruken; hytter større enn 150m² bruksareal (BRA) har samme energikravene som boliger. På de som er mindre (enn 150m²) er det lavere krav til isolasjonstykkelse og varmegjennomgang i vinduer og dører. Kommentar: Byggesak følger opp bestemmelsene i reguleringsplanene. Å endre eksisterende reguleringsplaner må gjøres i hht bestemmelsene i PBL. Det vil være en utfordrende jobb å formulere bestemmelser som er konkrete nok for saksbehandlere til å kunne sikre at hus-/hytteplasseringen spesielt tar hensyn til utnyttelse av energien på den enkelte tomta når det er mange andre hensyn som skal tas samtidig.

- Nedfelle bestemmelser i lederavtalene om effektiv og riktig energibruk

Rådmannen har praktisert i flere år at enhetene får beholde mindreforbruket i fht budsjettet. Dette gir en klar bevissthet om at det lønner seg å redusere energibruken i bygningene – noe enhetslederne har tatt tak i gjennom å ønske seg ENØK-tiltak.

- 20% av maten skal være lokalprodusert

Dette punktet kan forstås på flere vis:

1. Mesteparten av maten blir produsert (køkt og stekt) på eget kjøkken, f.eks på helsesenteret som har størst omsetning. På skolen og kommunehuset er noe av maten tilberedt – men det er større innslag av ferdige innkjøpte produkter her.
2. Råvarer kan produseres i Rennebu (eller omkringliggende kommuner = lokalt), men det er begrenset av hva som er mulig å produsere her. Råvarene til melk, mel og smør kan bli produsert her, men de må ut av kommunen for å bli videreforedlet til ønsket vare.

3. Kommunen skal kjøpe produkter fra lokale leverandører f.eks lefser, kanelnurrer og spekemat.

Rådmannen ønsker ikke å kommentere foreløpig rapport ytterligere.

Med vennlig hilsen
Rennebu kommune

Per Ivar Wold
Personlrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Vedlegg:

Kopi:
Birger Hellan